

В последно време не само много филми се направиха (по волята на спонсорите) за ромската общност у нас, но и се разгоряха дискусии – повече или по-малко остри – за ролята на документалното кино в интеграционния процес, за неговата истинска правдивост или неговата отговорно отношение към "обекта". (Виж материалите за ромския протест срещу филма "Деца на Оркус" във в. "Дром Дромендар", бр. 2/2003.)

Ето защо има смисъл постоянно да се подчертава "що е изкуство", особено в кинодокументалистиката, както и да се оглежда внимателно всеки филм, справил се с ромската тема по безспорен и наистина убедителен художествен начин.

Изкуството има различни форми, но открай време "правенето" му става с елементи на заобикалящата ни действителност поради призванието му да открива същинския смисъл на тази действителност, колкото и да е допустимо в художествените творби съчетаването на тези елементи в най-абстрактни образи.

Обратното е в случая с изкуството на документалното кино. Неговото предназначение е да запечатва обективната реалност такава, каквато е. Но и да постигне художественото си внушение чрез авторско осмисляне на документираното - със сърце и ум, без никаква лъжа. Затова тъкмо в тази форма на кино "свидетелство" и "изкуство" се препокриват в най-изкуствено предизвикателство за разума и емоциите ни.

Подобно преживяване например предлага на всеки зрител поразителният унгарски документален филм "Както Господ повелява... Филм за Олга" на Шандор Мохи, който неотдавна беше показан на фестивала "Европейско документал-

Документално според повелите на Господ кино

но кино: етнически проблеми и човешки права" в Евро-българския културен център в София. И който би трябвало винаги да се има предвид в дискусиите ни, в качеството му на христоматиен пример за най-истинен и с най-впечатляващо художествено внушение етнокултурен портрет на ромския народ.

Лично аз възприех този филм - направен някъде в Трансилвания, някъде на границата между Румъния и Унгария, където група роми живеят своя си живот в равнинна пустош извън цивилизацията - като невероятно прозрение. Като прозрение, което отговори едва ли не на всичките ми, оставащи досега без отговор въпроси за необикновената и за трудната от векове съдба на ромите по света. Възприех го като философско познание и най-хуманно послание, които, ако можеха да стигнат до всички хора на земята, сигурно биха могли да накарат човечеството да преоткрие своето многообразие - чрез начина, по който филмът ни застава да проумеем "гругостта". А с това и да се сложи край на расовите, етническите, религиозните и иде-

ологическите противопоставяния, при цялата илюзорност на подобно предположение, уви.

Тоест, направата на филма от неговите създатели ме накара да почувствам именно "ромското" като някаква чиста (и най-емблематична) форма на "различно същото", позволяваща ми тъкмо през нейната призма да осъзная множественото лице на човешкото съществуване изобщо. Както и да проумея неподозираното от мен досега, но вероятно съвсем неслучайно предназначение точно на пръсналите се по света роми постоянно да напомнят на всички останали хора какво е животът. Какви са същинските му начала, смисъл, първоначални закони.

Какво ме накара да видя всичко това в този филм? Отговорът е - безкрайно отговорният, непредубеген и дълбоко аналитичен подход на неговите създатели. Напълно в духа на изключително добрата открай време унгарска документална школа, Шандор Мохи не си е позволил повърхностно докосване до живота на своите герои. Нито пък каквато и да било манипулация с гледната точка. (За разлика от изп-

равилите се пред подобни изкушения в името на "ефектното кино" създатели на нашия филм "Деца на Оркус"). Шандор Мохи просто изучава дадената ромска общност. Внимателно, упорито, продължително, връщайки се при нея отново и отново след някой друг месец, задавайки въпроси за всичко в житието-битието ѝ, за човешките взаимоотношения, за болките и радостите, любовта и драмите, ценностите и моралните разбирания. Изслушвайки с особена съсредоточеност отговорите. И... любуйки се, без да иска, противно на изначалната си воля за безпристрастност, на петнадесетгодишната чаровница Олга с големите красиви очи. Любувайки се на невероятната гама от емоции върху нейното лице и върху лицата на малките и големите около нея. Или на атмосферата от особена, "некултивирана" според нечи представи автентична човечност. Просто защото точно това се оказва нещо, на което човешките ни сетива неустойимо започват да се любуват, въпреки битовата мизерия, въпреки кърватите разправи в същата общ-

ност и въпреки често неприятните за мъжете (и за любимите им жени) взаимоотношения със закона на другия свят. Както би повелел на всичките си чеда да се любуват на това самият Господ...

Емоционалното въздействие на тази пренесена на екрана ромска действителност за мен прерастна в емоционално прозрение. Станах свидетел на начин на живот, продиктуван като че ли от някакво ромско пред-знание или поточно, след-знание за света. За света, който, никога не отрича това, поема огромни рискове с технологичното си развитие - индустриално и военно. За света, в който, простичко казано, от прагматизъм няма място за щастливо отдаване на някаква чиста, необременена форма на живот, в която смисъл и стойност имат само човешките взаимоотношения, емоционалните болки и радостите за душата.

Да, такова отношение към живота не вижда особен смисъл в надпреварата за създаването и придобиването на материални блага и в технологичния прогрес. Но дали ние, другите, познаваме щастieto-живот, с каквото знание явно са дарени ромите? Може ли някой да каже коя култура е "по-висша" или "по-нисша", защото в случая определено става дума за две много различни култури? Даже ми мина и мисълта, че човечеството може би се дели само на два вида хора - за едните емоционалната болка е пострашна от физическата, а за другите тъкмо физическата е по-нетърпима, поради което вторите загърбват емоциите, а с тях и нещо много човешко, само и само за да измислят и за да създават средства за защита от физиологично нетърпимите глад, студ и т. н. Дели се на... Изток и Запад. Източна мъдрост - западна рационалност. Може би има някакъв изначално заложен смисъл в това.

Искра ДИМИТРОВА

Сборник с ромски хорони песни и романси стана част от съкровищницата на българската култура

Многолик бе празникът, състоял се на 20 май в Руския културно-информационен център в София по повод издаването на първия сборник с ромски хорони песни и романси на Йордан Русчев - Данко.

Деца и възрастни от София и Сливен успяха да съпреживеят вълшебството, наречено музика - било като изпълнители на песни и танци, било като зрители. Но и за едните, и за другите общуването с музиката, създадена от 82-годишния композитор Йордан Русчев, бе вълнуващо преживяване, защото от сцената приживяваха звуци, които се докосваха до най-съкровеното - до красотата, съхранена чрез тях и раздана на тези, кои-

то искат да се докоснат до нея.

Организаторите от Ромска младежка организация - Сливен, фондация "Междуетническа инициатива за човешки права" и Издателска къща "КУНА" си даваха сметка, че този 20 май е своеобразен мост между гнешния и утрешния ден, защото, вече нотиран, ромските хорони песни и романси на Йордан Русчев ще останат в съкровищницата на българската култура.

Създателят на известния ансамбъл "Рома" се гордее, че пет десетилетия е бил диригент на сливения ансамбъл "Никола Кочев" и че смесеният хор, включващ 70 певци, печелил многобройни награди, е обиколил три пъти надлъж и нашир България.

За първи път на софийска сцена прозвучаха някои от ромските песни и романси, чийто автор е доайнът на

ромската музика: "Романо ози" ("Ромско сърце"), "Шун, Девла" ("Чуй, Господи"), "Наши би тору" ("Не мога без теб") в изпълнение на хор към ансамбъл "Романи чълхя", "Хабанера" в изпълнение на Даниела Дякова и други. Сред участниците в концерта бяха и Анжело Маликов, Тодор Дяков и Марк Босани, както и ученици от 75-о училище в София.

За Йордан Русчев музиката е магия, която го притегля неизменно към себе си. За него няма друга професия, чрез която можеш да излееш това, което е в сърцето ти. А присъствателите на празника успяха чрез неговите творби да се докоснаха до необятния свят на музиката и до ромската душевност - истинска и освободена от всекидневните тежоби.

Емилия АНГЕЛОВА

Обич

Кожата ми е с по-тъмен цвят, но мисля аз, че си приличаме. Всички хора сме на този свят - нека ний да се обичаме!

И аз обичам да играя, буквара нов да сречам, приказки и песни повече да зная - какво от туй, че ромче се наричам?

България - една е тя за нас, не сменяме я за чужбина. Тук живеем и Исмет, и Атанас, обичаме си нашата Родина!

Ема КРАСИМИРОВА
II клас, ОУ "Св.Св.Кирил и Методий"
с. Раганово, общ. Полски Тръмбеш